

Specialstudier

December 2023

Utvecklingen av
vinstandelar och
enhetsvinster

Specialstudie

Utvecklingen av vinstandelar och enhetsvinster

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt bedriver tillämpad forskning inom nationalekonomi.

I Konjunkturbarometern publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av delar av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

I **Hållbarhetsrapporten** analyserar vi den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitiken ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier, KI-kommentarer, Working paper, PM** och som **remissvar**.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken och prognoserna hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

Regeringen har gett Konjunkturinstitutet i uppdrag att analysera prissättningen hos svenska företag i förhållande till kostnadsutvecklingen, se regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Konjunkturinstitutet, Fi2023/02 050. Denna specialstudie utgör en del av det uppdraget.

Specialstudien är författad av Mattias Almgren och Peter Svensson.

Stockholm den 18 december 2023.

Albin Kainelainen
Generaldirektör

Innehåll

1	Sammanfattning.....	5
2	Inledning.....	7
3	Några centrala begrepp.....	8
4	Litteraturoversikt om dekomponering av priset på förädlingsvärdet.....	9
5	Näringslivet.....	11
5.1	Jordbruk, skogsbruk och fiske.....	13
5.2	Tillverkningsindustrin	15
	Livsmedelsindustrin	16
	Skogsindustrin.....	18
5.3	El, gas, värme, vatten	19
5.4	Tjänstebranscherna	21
	Handeln.....	22
	Hotell- och restaurangtjänster	24
	Transport- och magasineringstjänster	25
	Fritidstjänster.....	27
6	Referenslista	29
	Bilaga 1	30
	Bilaga 2	31
	Bilaga 3	32
	Faktiska (inte säsongrensade) vinstandelar	32
	Bilaga 4	34
	Identiteter.....	34
	Med Leontief-teknologi.....	35

1 Sammanfattning

Under inledningen av 2022 började inflationen att stiga kraftigt i Sverige. Även om inflationen har vänt nedåt den senaste tiden, ligger den fortfarande på en hög nivå jämfört med de senaste decennierna. Detta har bidragit till att företagens kostnader för att producera varor och tjänster har ökat. Trots det har vinsterna ökat på många håll.

I denna specialstudie analyseras utvecklingen av vinstandelar och enhetsvinster (för en beskrivning av dessa mått, se avsnitt 3).

Studien fokuserar på utvecklingen sedan 2019. Utgångspunkten är att belysa om det finns indikationer på att den höga inflationen i Sverige, utöver högre produktionskostnader, även återspeglar högre vinster i företagen. Analysen baseras på nationalräkenskaperna och det vinstbegrepp som används där, driftöverskottet (se avsnitt 3). Förutom att ge ägarna avkastning på det egna kapitalet ska driftöverskottet även täcka räntekostnader för företagets lånade kapital samt kostnader för att ersätta förslitet kapital.¹ Därmed skiljer sig driftöverskottet från begreppet ”vinst” så som det vanligtvis används i samband med bolagens årsredovisningar.² Nivån på vinstandelarna de senaste åren relateras till historiska genomsnitt. Enhetsvinsterna utgör en del av dekomponeringen av prisutvecklingen (se avsnitt 3). Det är viktigt att notera att ett positivt bidrag från enhetsvinster till prisutvecklingen i en bransch inte kan tolkas som att ökade enhetsvinster *orsakat* en ökning av priserna. För att besvara frågor kring orsaksamband behöver andra metoder än de som används i denna specialstudie användas.

I studien redovisas utvecklingen i näringslivet som helhet samt i ett urval branscher. De branscher som ingår är tillverkningsindustrin och tjänstebanscher. Vidare har tre delbranscher valts ut eftersom de ingår i vad som kan kallas livsmedelsbranscherna: jordbruk, skogsbruk och fiske, livsmedelsindustrin, samt handeln.³ Några delbranscher som av olika skäl bedömts vara intressanta har också valts ut:⁴ skogsindustrin, el, gas, värme och vatten, hotell- och restaurangtjänster, transporttjänster samt fritidstjänster.

Vinstandelar och enhetsvinster har ökat kraftigt, särskilt i industrin

Vinstandelen i näringslivet har ökat betydligt sedan pandemins början och ligger på en historiskt hög nivå. Priset på förädlingsvärdet inom näringslivet började öka markant under det första halvåret 2022 och har sedan fortsatt i samma riktning. Det var framför allt den del av priset som kan kopplas till enhetsvinsterna som ökade. Trots att enhetsarbetskostnaderna sedan dess har ökat, har de relativa bidragen till priset på förädlingsvärdet från enhetsvinsterna fortsatt att vara större än under perioden 2000–2019,

¹ Det innebär exempelvis att ett högre ränteläge medför att finansieringskostnaderna för det lånade kapitalet blir större. För att ägarnas avkastning på det egna kapitalet ska vara konstant behöver vinstandelen, allt annat lika, stiga.

² Med vinst avses i bolagens årsredovisningar ofta årets resultat, där bland annat avskrivningar på kapital och finansiella poster (t.ex. räntekostnader) har tagits hänsyn till.

³ I handeln ingår dock all handel, inte enbart handeln med livsmedel. Skogsbruket kan inte heller sägas ingå i livsmedelskedjan.

⁴ Exempelvis att de producerar förhållandevis konsumentnära produkter. Skogsindustrin har inkluderats dels eftersom vinstandelen stigit mycket de senaste åren, dels som ett exempel på en bransch där en stor del av produktionen exporteras och där vinsterna i hög grad påverkas av den internationella prisutvecklingen och förändringar i växelkursen.

dock med undantag för det andra kvartalet 2023 då de var i linje med ett historiskt genomsnitt.

Utvecklingen av vinstandelar, enhetsvinster och priser varierar mellan branscher. Vinstandelarna har ökat mest inom tillverkningsindustrin, drivet av export, en stark omvärldsefterfrågan och en gynnsam utveckling av växelkursen.⁵ Även i tjänstebranscherna har vinstandelar och enhetsvinster stigit till historiskt höga nivåer, även om ökningen inte är lika markant som i tillverkningsindustrin. I tjänstebranscherna har enhetsarbetskostnaderna ökat relativt mycket på senare tid, medan det inom tillverkningsindustrin fortsatt är enhetsvinsterna som dominerar.

En genomgång av internationella studier visar att utvecklingen i Sverige inte skiljer sig nämnvärt från flera andra länder. Det relativa bidraget från enhetsvinster var lågt i USA, Norge och Storbritannien, medan det var förhållandevis högt i flera andra länder och regioner. I flera fall drevs utvecklingen av några få branscher, särskilt branscher där priserna sätts på en internationell marknad och företagens inflytande över marknadspriserna är begränsat.

⁵ Ifall priserna på de produkter ett företag säljer sätts i tex dollar innebär en depreciering av kronan gentemot dollarn att intäkterna och vinsten allt annat lika blir högre i kronor räknat.

2 Inledning

Under början av 2022 började inflationen att stiga kraftigt både i Sverige och i andra länder. Även om inflationen har vänt nedåt den senaste tiden, ligger den fortfarande på en hög nivå jämfört med de senaste decennierna. Inflationsuppgången har bland annat drivits på av de kraftiga prisökningar på råvaror, energi och transporttjänster som följt i kölvattnet av de utbudsstörningar som uppstod efter pandemin och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Detta har bidragit till att företagens kostnader för att producera varor och tjänster har ökat. Samtidigt har vinsterna ökat kraftigt i näringslivet, även om det varierar mellan olika branscher.

I denna specialstudie används data från nationalräkenskaperna för att analysera vinstutvecklingen. Analysen utgår ifrån förädlingsvärdet, dvs värdet av de varor och tjänster som en bransch producerar exklusive insatsförbrukning. Värdet av de tjänster, råvaror, halvfabrikat med mera som används i produktionen har därmed dragits bort. Det innebär att de stigande priserna för exempelvis importerade insatsvaror, energi och transporttjänster som används i produktionen redan har rensats bort.⁶ Det vinstmått som används i nationalräkenskaperna, driftsöverskottet, är emellertid ett grovt mått.

I nästa avsnitt förklaras några centrala begrepp och samband som används i analysen. Ett flertal liknande studier har gjorts såväl internationellt som i Sverige. Resultaten från ett antal av dessa studier sammanfattas i avsnitt 4. I avsnitt 5 analyseras utvecklingen i de olika branscherna. Först ut är näringslivet, följt av jordbruk, skogsbruk, fiske. Sedan följer tillverkningsindustrin och de av de utvalda branscherna som ingår i tillverkningsindustrin. Därefter kommer försörjningen av el, gas, värme och vatten. Sist kommer tjänstebranscherna och de av de utvalda branscherna som ingår i tjänstebranscherna.

⁶ Med "priser", "prisutveckling", etc. avses i denna specialstudie förädlingsvärdesdeflatoren. Förädlingsvärdesdeflatoren är ett mått på priset på förädlingsvärdet i tex en bransch och utgörs av kvoten mellan förädlingsvärdet i löpande pris och förädlingsvärdet i fast pris. Förädlingsvärdet är här mätt till baspris.

3 Några centrala begrepp

Ett centralt vinstmätt är driftöverskottet ($DRÖ$) som beräknas som förädlingsvärdet (FV) minus arbetskostnader⁷ (AK), i löpande priser:

$$DRÖ = FV - AK \quad (1)$$

Förädlingsvärdet utgörs i sin tur av bruttoproduktionen minus kostnader för insatsförbrukning.

Vinstandelen (VA) utgörs av driftöverskottet som andel av förädlingsvärdet:

$$VA = DRÖ/FV \quad (2)$$

Vinstandelen visar därmed hur stor andel av det förädlingsvärde som produceras som tillfaller kapitalägarna, både de som äger företaget och de som äger kapitalet som företaget använder i sin produktion. En stigande vinstandel kan, givet oförändrade arbets- och insatsvarukostnader, vara en följd av ökad försäljningsvolym eller av höjda försäljningspriser (eller en kombination av dessa).

Från ekvation (1) ovan ses också att det måste gälla att

$$FV = DRÖ + AK \quad (3)$$

Genom att dividera ekvation (3) med förädlingsvärdet mätt i fasta priser, \overline{FV} , fås förädlingsvärdedeflatoren, FVD :

$$FVD = FV/\overline{FV} = DRÖ/\overline{FV} + AK/\overline{FV} = EV + EAK \quad (4)$$

där första komponenten efter tredje likhetstecknet är enhetsvinsten (EV), medan andra komponenten är enhetsarbetskostnaden (EAK). Förändringar i FVD kan därmed delas in i två komponenter:

$$\Delta FVD = \Delta EV + \Delta EAK \quad (5)$$

dvs. förändringar i vinster respektive arbetskostnader per producerad enhet. Exempelvis indikerar ett stort relativt bidrag från enhetsvinsterna till tillväxten i priset på förädlingsvärdet att en relativt stor andel av en prisuppgång blivit driftöverskott (i stället för arbetskostnader). Notera dock att ekvation (5) inte kan ges en kausal tolkning, utan i första hand är en redovisningsmässig relation.

I bilaga 4 redogörs mer utförligt för sambanden mellan förändringar i förädlingsvärdedeflatoren, vinstandelen, enhetsvinster och enhetsarbetskostnader.

⁷ Inklusive ersättningen till egenföretagare. För en beskrivning av data, se bilaga 1.

4 Litteraturoversikt om dekomponering av priset på förädlingsvärdet

Den höga inflationen är inte unik för Sverige och flera länder världen över har upplevt stora prisökningar. Ett antal studier har därför gjorts för olika länder där, likt denna specialstudie, statistik från nationalräkenskaperna använts för att undersöka utvecklingen.

Internationellt har majoriteten av studier funnit att bidraget från enhetsvinster till förädlingsvärdedeflatoren var ovanligt högt under 2022 och 2023. Exempelvis visar en rapport från Europeiska Centralbanken (ECB) att enhetsvinster bidrog med ca två tredjedelar till ökningen av euroområdet deflator under 2022, jämfört med en genomsnittlig andel på en tredjedel mellan 1999 och 2022 (Arce m.fl., 2023). Liknande resultat fås i andra studier för euroområdet (se till exempel Arce m.fl., 2023; Capolongo m.fl., 2023; Hahn, 2023; Hansen m.fl., 2023). Det konstateras också att det inom euroområdet är ovanligt med stigande enhetsvinster när konjunkturen viker (Capolongo m.fl., 2023).

I Norge visar en studie att den norska förädlingsvärdedeflatorns tillväxt under 2022 var något högre än genomsnittet sedan 1999.⁸ Samtidigt var bidraget från enhetsvinster lägre än normalt (Norges Bank, 2023a). Under början av 2023 tog utvecklingen dock en annan riktning, då tillväxten i enhetsarbetskostnader och enhetsvinster steg och förklarade den övervägande delen av tillväxten i producentpriser under det andra kvartalet 2023 (Norges Bank, 2023b). Men det var framför allt stigande enhetsarbetskostnader som låg bakom denna utveckling.

I Danmark upplevde man en betydande tillväxt i förädlingsvärdedeflatoren under 2022. Jessen Weissert och Spange (2023) finner att denna tillväxt kan förklaras av några få, men viktiga, sektorer i den danska ekonomin, såsom sjötransport. Dessa sektorer säljer produkter och tjänster vars priser i hög grad bestäms på världsmarknaden. När världsmarknadspriserna stiger, ökar förädlingsvärdet och vinsterna för dessa företag. I övriga delar av ekonomin föll dock deflatoren under 2022. Under 2023 skedde en vändning där förädlingsvärdedeflatoren sjönk i de branscher som initialt gynnades av utvecklingen, samtidigt som den återhämtade sig i andra delar av ekonomin. Vinstandelen i Danmark steg först, driven av de gynnade branscherna, men har sedan återgått till nivåer före pandemin.

Fenomenet där ett fåtal branscher kan förklara en betydande del av variationen i förädlingsvärdedeflatoren är inte unikt för Danmark och återfinns även i andra länder och regioner. I euroområdet drivs den märkbara uppgången i förädlingsvärdedeflatoren, särskilt kopplad till stigande enhetsvinster, av branscher som gruvindustri, energi eller jordbruk, skogsbruk och fiske (Hansen m.fl., 2023; Panetta, 2023). I Australien förklaras ökande vinster och vinstandelar framför allt av gruvindustrin (Reserve Bank of Australia, 2023).

I Storbritannien visar en analys att tillväxten i förädlingsvärdedeflatoren mellan första kvartalet 2020 och andra kvartalet 2023 var hög historiskt sett (Office for National

⁸ När man exkluderar den del av det norska förädlingsvärdet som produceras inom olje- och energisektorn.

Statistics, 2023). Det relativa bidraget från enhetsvinster var dock inte högre än normalt. Vinsternas bidrag till konsumentprisutvecklingen i Storbritannien var relativt lågt mellan 2019 och 2022. Under denna tidsperiod har dock bidraget från enhetsarbetskostnader och enhetsvinster varierat mycket och under sista kvartalet 2022 var bidraget från dessa faktorer betydande. Enligt Dhingra (2023) kan en delförklaring till vinsternas ökande betydelse vara de relativt låga vinsterna i samband med pandemin. Hasckel (2023) jämför utvecklingen i Storbritannien med euroområdet och USA. Det relativa bidraget från enhetsarbetskostnader till deflatorutvecklingen var under 2022 större i USA, jämfört med såväl euroområdet som Storbritannien.

Sammantaget visar studierna från andra länder att förädlingsvärdedeflatorernas bidrag till prisökningstakterna ökade i flertalet länder under 2022 och inledningen av 2023, medan bidraget från enhetsvinster varierade mellan länder och områden. Det relativa bidraget från enhetsvinster var lågt i USA, Norge och Storbritannien, medan det var förhållandevis högt i många andra länder och regioner. I flera fall drevs utvecklingen av några få branscher, särskilt branscher där priserna sätts på en internationell marknad och företagens inflytande över marknadspriserna är begränsat.

En nyligen genomförd analys från Riksbanken (2023) visar att ökningen i konsumentpriser i Sverige framför allt drevs av stigande importpriser under 2021 och början av 2022. Från det tredje kvartalet 2022 har det inhemska bidraget, mätt med förädlingsvärdedeflatoren, spelat en betydande roll i att förklara tillväxten i konsumentpriserna. Studien noterar att stigande enhetsvinster har bidragit avsevärt till ökningen av förädlingsvärdedeflatoren inom näringslivet, vilket är ovanligt under konjunktur nedgångar.

5 Näringslivet

Näringslivet består av företag och organisationer, oftast privatägda, som producerar och säljer varor och tjänster. Näringslivet utgör ca 80 procent av ekonomin och offentliga myndigheter står för resterande 20 procent. Ca 40 procent av produktionen exporteras.

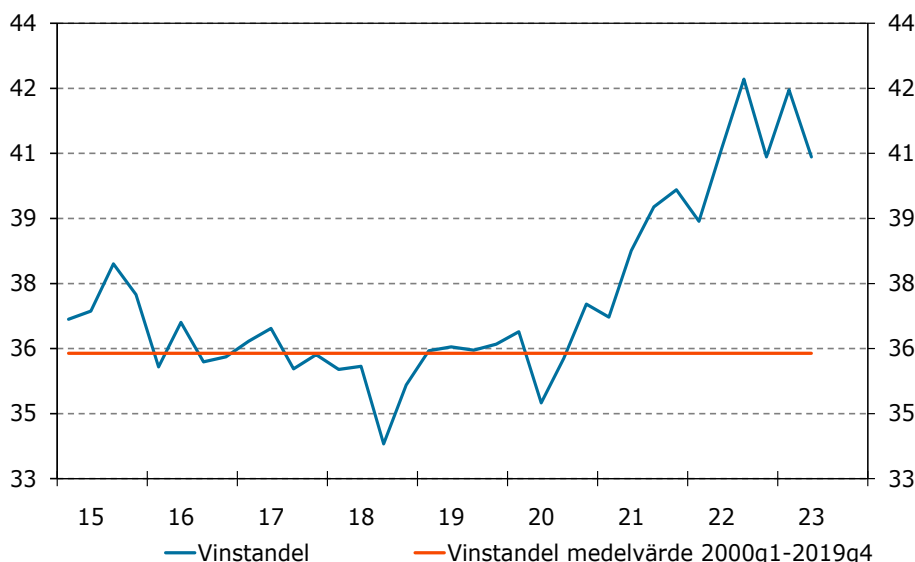
Vinstandel

När pandemin slog till drabbades ekonomin inledningsvis hårt och vinstandelen i näringslivet som helhet föll det andra kvartalet 2020. Återhämtningen inleddes dock snabbt och redan påföljande kvartal inleddes en nästan oavbruten uppgång till det tredje kvartalet 2022. Sedan dess har det bortom vissa fluktuationer skett en utplaning av vinstandelen på en nivå som är högre än det historiska medelvärdet (se diagram 1).⁹

Vinstandelarna visas i nivåer i detta och följande avsnitt. Eftersom dessa har stora säsongsmässiga variationer är de säsongrensade. Säsongrensning är en beprövad och ofta använd metod, men ökar osäkerheten i måtten. De säsongrensade vinstandelarna för ett visst kvartal är därmed en ungefärlig uppskattning av respektive branschs vinstandel. I Bilaga 3 visas den årliga förändringen av de faktiska (det vill säga inte säsongrensade) vinstandelarna. För en beskrivning av den data som använts i beräkningarna (se bilaga 1).

Diagram 1 Vinstandel näringslivet

Säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Exklusive små- och fritidshus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

⁹ Medelvärden för driftsöverskott, vinstandelar, enhetsvinster och enhetsarbetskostnader baseras på data för perioden 2000q1-2019q4 (se bilaga 1).

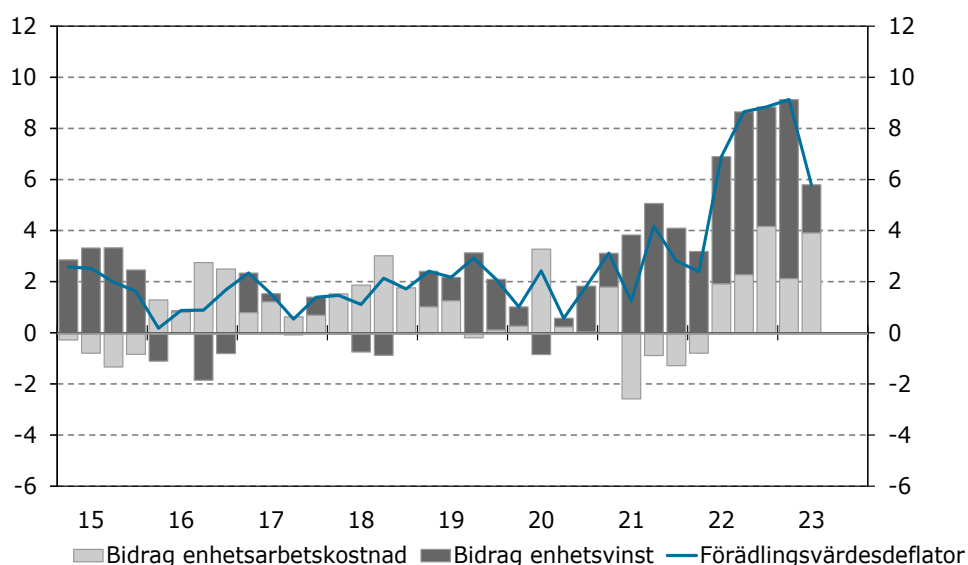
Enhetsvinst, priser och enhetsarbetskostnad

Inledningsvis när pandemin slog till märktes ingen prisacceleration och prisutvecklingen i näringslivet som helhet¹⁰ var ungefär som det historiska genomsnittet. Priserna började dock öka snabbare det andra halvåret 2021 och tog sedan rejäl fart från det andra kvartalet 2022 (se diagram 2). Det andra kvartalet 2023 dämpades ökningstakten, men var fortfarande hög i ett historiskt perspektiv. Det är framför allt enhetsvinsterna som stigit mycket. De senaste kvartalen har även enhetsarbetskostnaderna stigit. Dock har de relativa bidragen från enhetsvinsterna fortsatt att vara större än de var under perioden 2000-2019 och de relativa bidragen från enhetsarbetskostnaderna har därmed varit mindre (förutom det andra kvartalet 2023).¹¹

Historiskt sett har oftast enhetsvinsterna sjunkit när enhetsarbetskostnaderna har stigit och vice versa. På sistone har däremot båda måtten stigit samtidigt och dessutom i en snabb takt.

Diagram 2 Prisutvecklingen och dess komponenter näringslivet

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Anm. Exklusive små- och fritidshus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

¹⁰ Exklusive små- och fritidshus.

¹¹ De relativa bidragen bestäms förutom av den procentuella förändringen i respektive mått även av deras andel av förädlingsvärdesdeflatoren. I näringslivet som helhet var under perioden 1999q4-2019q4 det relativa bidraget till förändringen i förädlingsvärdesdeflatoren från enhetsarbetskostnaden 63 procent och det relativa bidraget från enhetsvinsten 37 procent. Som ett exempel var de relativa bidragen det andra kvartalet 2023 67 procent (dividera den mörka stapeln med summan av den mörka och den ljusa stapeln i Diagram 2) respektive 33 procent, dvs ganska nära värdena för perioden 1999q4-2019q4. För en lista över de relativa bidragen för alla branscher för perioden 1999q4-2019q4 (se tabell 1 i bilaga 2). På lång sikt är det rimligt att tänka sig att enhetsvinster och enhetsarbetskostnader ökar i samma takt och då bestäms de relativa bidragen av respektive måtts andel av förädlingsvärdesdeflatoren.

5.1 Jordbruk, skogsbruk och fiske

Jordbrukets och skogsbrukets relativa betydelse i den svenska ekonomin har minskat sedan länge. Under 2022 stod jordbruket för ungefär 1 procent av förädlingsvärdet. Men som en del av ”livsmedelskedjan” är branschen viktig. Inom jordbruket utgör mjölkproduktionen den största delen följt av köttproduktion samt produktion av spannmål och andra grödor. Bland viktiga insatsvaror för jordbruket från andra branscher märks el, drivmedel, gödsel och djurfoder. Skogsbruket utgjorde 2022 också ca 1 procent av förädlingsvärdet i näringslivet. Viktiga insatsvaror för skogsbruket från andra branscher är drivmedel och transporttjänster. Både jordbruket och skogsbruket exporterar endast en liten del av sin produktion (drygt 5 respektive ca 2 procent).¹² Fiske är en betydligt mindre bransch.

Vinstandel

När pandemin bröt ut låg vinstandelen i jordbruk, skogsbruk och fiske nära sitt historiska medelvärde (se diagram 3). Inledningsvis sjönk vinstandelen, men har sedan dess stigit rejält och låg det andra kvartalet 2023 långt över medelvärdet. Utbudsbegränsningar till följd av pandemin och Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina bidrog till kraftigt stigande internationella priser, vilket även påverkade svenska priser och gynnade många aktörer i branschen.^{13,14}

¹² Avser 2019. Det gör siffrorna för exportandelar i övriga branscher med.

¹³ Även om endast en liten del av branschens produktion exporteras är den i många fall nära substitut till varor producerade i andra länder, vilket innebär att möjligheten att exportera sina varor ifall man inte får det pris man vill ha från svenska kunder (som ofta köper varan både från Sverige och från andra länder, vilket också begränsar möjligheten att höja priserna över de som gäller internationellt). Det innebär i sin tur att internationella priser påverkar priser till svenska kunder.

¹⁴ Även priserna på insatsförbrukningen steg mycket under perioden, inte minst på el och drivmedel. Många företag i branschen hade dock säkrat el- och drivmedelsleveranser med terminskontrakt, vilket dämpade kostnadsökningarna. Detta är inget unikt för jordbruk, skogsbruk, fiske, utan gäller även företag i andra branscher.

Diagram 3 Vinstandel jordbruk, skogsbruk, fiske

Säsongrensade kvartalsvärden

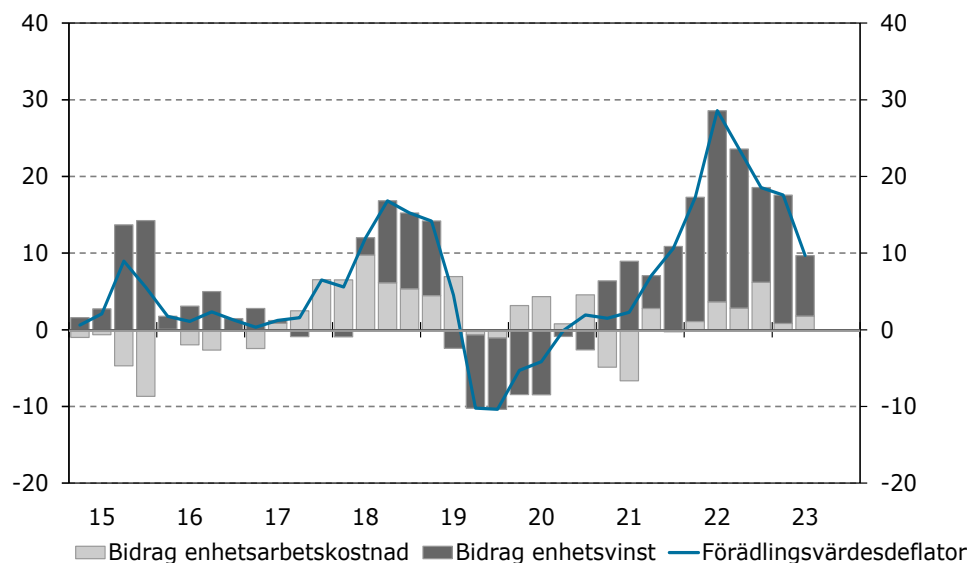
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna och enhetsvinsterna på jordbruks-, skogsbruks och fiskeprodukter sjönk under 2019 (se diagram 4). Prisutvecklingen blev successivt mindre negativ det första halvåret 2020. Därefter steg priserna och enhetsvinsterna och under 2022 var uppgången markant. De allra senaste kvartalen har ökningstakterna dämpats, men är fortfarande höga i ett historiskt perspektiv. Det är i hög grad enhetsvinsterna som ökat snabbt.

Diagram 4 Prisutvecklingen och dess komponenter jordbruk, skogsbruk, fiske

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

5.2 Tillverkningsindustrin

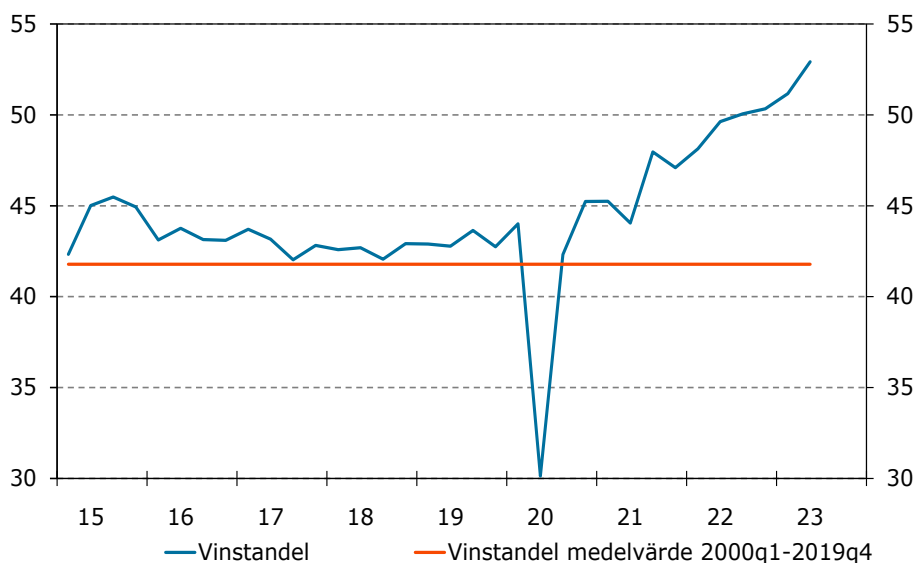
Företag inom tillverkningsindustrin omvandlar råvaror och andra insatsvaror till färdiga varor. Skillnaden mellan tillverkningsindustrin och industrin är att den senare inkluderar företag som utvinner mineral. Ibland delas tillverkningsindustrin in i olika typer, beroende på vilka material, processer och produkter som används. Exempel är verkstadsindustri och processindustri. Tillverkningsindustrins förädlingsvärde utgör ca 20 procent av förädlingsvärdet i näringslivet och ca 60 procent av produktionen exporteras.

Vinstandel

Vinstandelen i tillverkningsindustrin föll markant det andra kvartalet 2020, när effekterna av pandemin var som störst (se diagram 5). Redan det tredje kvartalet samma år steg dock vinstandelen till en ganska normal nivå historiskt sett och har sedan dess gradvis stigit till en nivå långt över sitt historiska medelvärde. Många företag i tillverkningsindustrin har gynnats av den svaga kronan. Under framför allt 2021 var även efterfrågan hög, både i Sverige och i andra länder.

Diagram 5 Vinstandel tillverkningsindustrin

Säsongsrensade kvartalsvärden

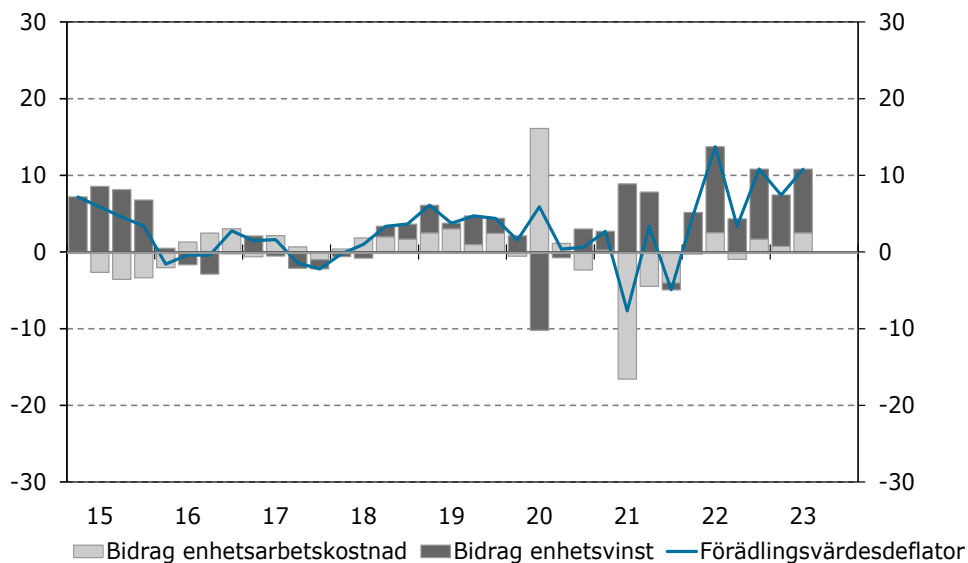
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna i tillverkningsindustrins ökade i genomsnitt långsamt under 2020 och 2021 då enhetsarbetskostnaderna sjönk (se diagram 6). Sedan det första kvartalet 2022 har den dock ökat snabbt med en stark utveckling av enhetsvinsterna samtidigt som enhetsarbetskostnaderna slutat falla.

Diagram 6 Prisutvecklingen och dess komponenter tillverkningsindustrin

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

LIVSMEDELSINDUSTRIN

Livsmedelsindustrin vidareförädlar insatsvaror till livsmedel, drycker eller tobaksvaror. Bland annat kan det röra sig om att vidareförädla jordbruksvaror till konsumentprodukter. Branschen säljer i stor utsträckning sina produkter till dagligvaruhandeln via partihandeln. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 1 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Livsmedelsindustrin exporterar en knapp tredjedel av sin produktion.

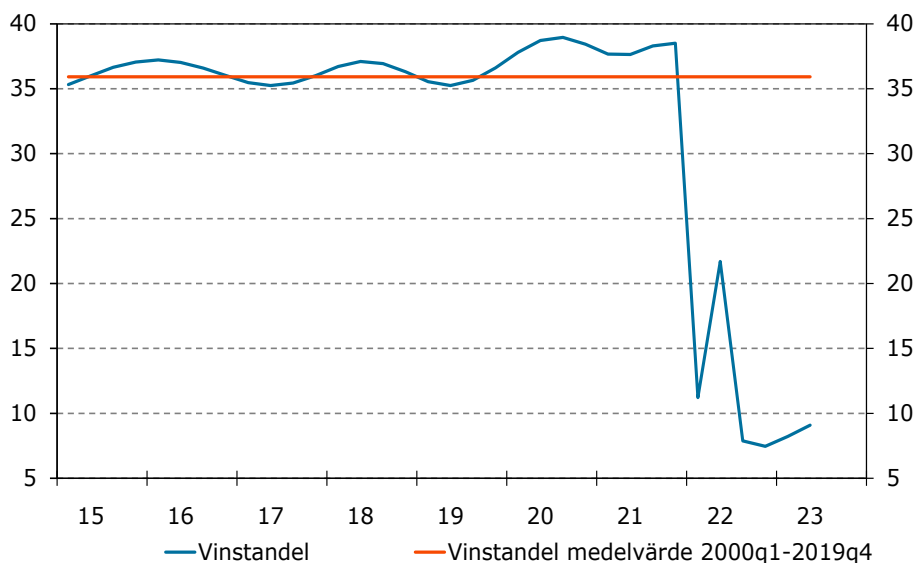
Vinstandel

Vinstandelen i livsmedelsindustrin var inledningsvis relativt opåverkad av pandemin, men steg en del det andra kvartalet 2020 och låg sedan kvar på den högre nivån även 2021 (se diagram 7). Branschen gynnades av de restriktioner som drabbade kontakt-nära tjänster under pandemin som till exempel restaurangbesök. Det andra kvartalet 2022 föll vinstandelen extremt mycket och har sedan dess hoppat runt på en nivå som är mycket lägre än det historiska genomsnittet. Extremt stora svängningar i den ej säsongsrensade grundserien innebär att utvecklingen i det säsongsrensade måttet blir mer osäker än vanligt och det kan vara bra att även studera den ej säsongsrensade vinstandelen. Som syns i Diagram 27 i bilaga 3 föll vinstandelen i denna extremt mycket det tredje kvartalet 2022, låg kvar på ungefär den nivå det fjärde kvartalet och steg sedan markant det första kvartalet 2023 till en nära nog normal nivå historiskt sett och låg sedan kvar på den nivån även det andra kvartalet.¹⁵ Så stora svängningar i en serie sätter frågetecken för vilken kvalitet ingående data håller och det är svårt att dra slutsatser om livsmedelsbranschen utifrån denna data.

¹⁵ Orsaken till svängningarna i vinstandelen är stora svängningar i förädlingsvärdet i löpande pris.

Diagram 7 Vinstandel livsmedelsindustrin

Säsongrensade kvartalsvärden

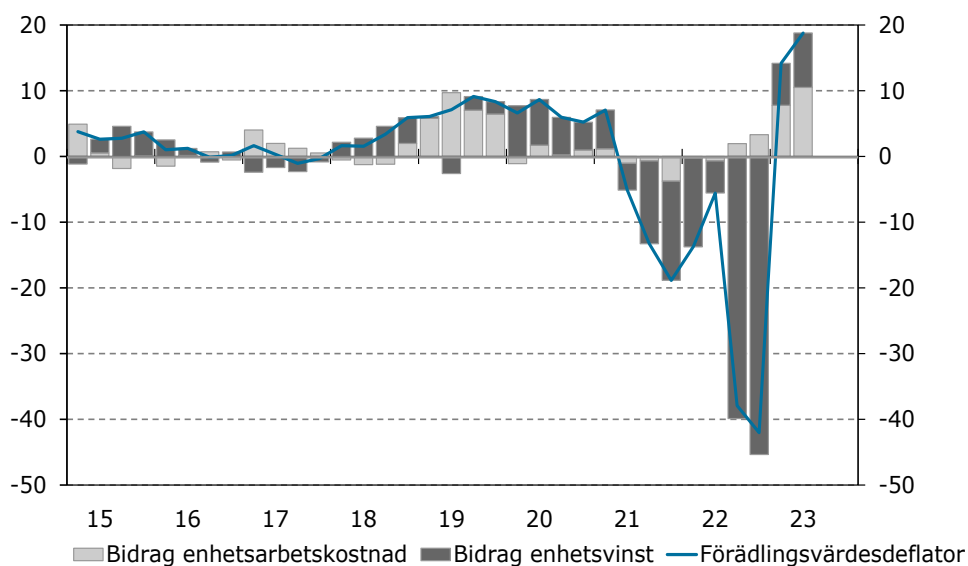
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna i livsmedelsindustrin började sjunka det andra kvartalet 2021 och föll sedan till och med det fjärde kvartalet 2022, med stora nedgångar det andra halvåret 2022 (se diagram 8). Bakom nedgången låg fallande enhetsvinster. De två första kvartalerna 2023 steg priserna med både stigande enhetsvinster och enhetsarbetskostnader.

Diagram 8 Prisutvecklingen och dess komponenter livsmedelsindustrin

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

SKOGSINDUSTRIN

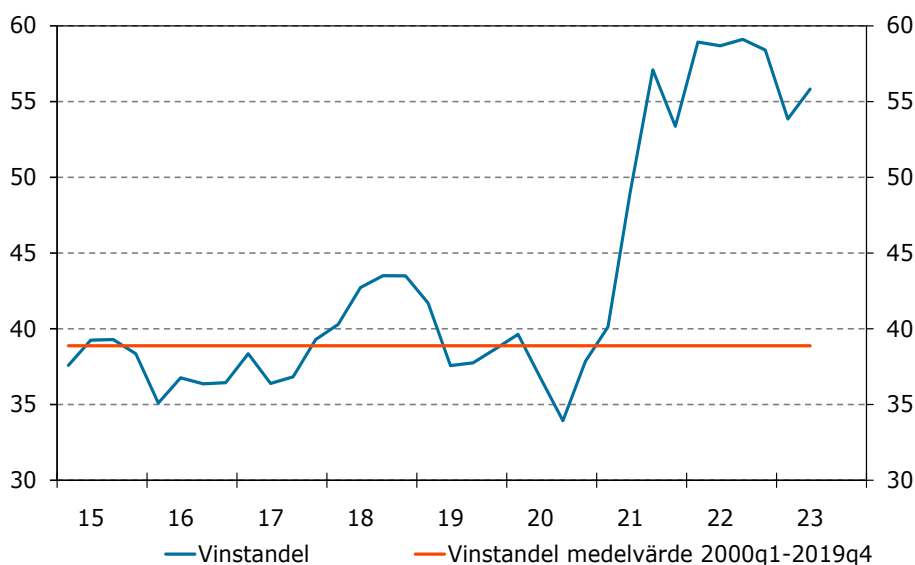
Med skogsindustrin avses här företag som använder skogsprodukter som insatsvaror i produktionen, och inte själva skogsbruket i sig. De branscher som ingår är tillverkning av trä och varor av trä, tillverkning av papper och pappersvaror samt grafisk produktion. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 2 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Ca 60 procent av det som produceras går på export, vilket medför att både växelkursen och den internationella efterfrågan spelar en stor roll för utvecklingen för vinstandelar och lönsamhet i branschen.

Vinstandel

Vinstandelen i skogsindustrin var på en relativt normal historisk nivå när pandemin slog till (se diagram 9). Efter en initial nedgång ökade vinstandelen sedan snabbt från det fjärde kvartalet 2020. Under pandemin ökade den globala efterfrågan på skogsvaruprodukter kraftigt. Ett ökat intresse av hemarbete och renoveringar under perioden med pandemirestriktioner drog upp efterfrågan på trävaror, samtidigt som en markant ökning av e-handeln bidrog till en ökad efterfrågan på förpackningsmaterial. Den internationella efterfrågan på trävaror har dämpats och det första halvåret 2023 föll vinstandelen tillbaka, men befann sig ändå på långt högre nivåer än sitt historiska medelvärde.

Diagram 9 Vinstandel skogsindustrin

Säsongrensade kvartalsvärden

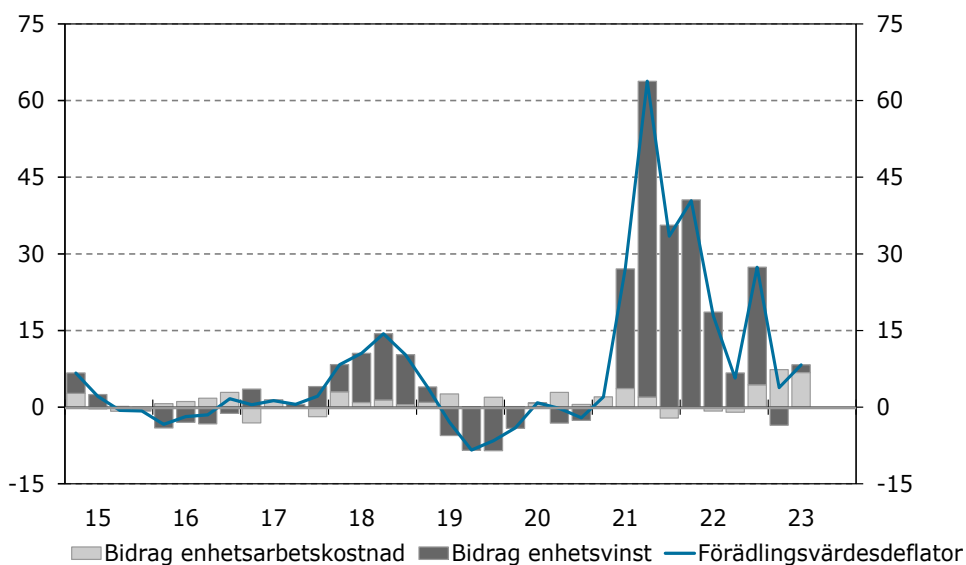
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna i skogsindustrin steg markant från det andra kvartalet 2021 (se diagram 10). Det är först i år som prisökningarna bromsats upp. Åren 2021 och 2022 är det så gott som helt och hållet enhetsvinsterna som ökat. För 2023 är det främst enhetsarbetskostnaden som stigit.

Diagram 10 Prisutvecklingen och dess komponenter skogsindustrin

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

5.3 El, gas, värme, vatten

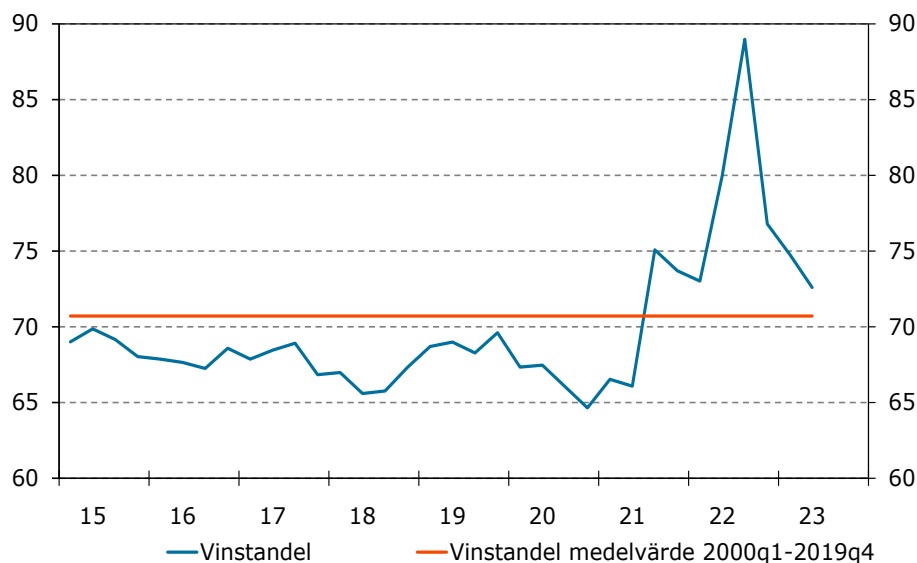
El och gas står för ca 80 procent av förädlingsvärdet i branschen. Branschen är heterogen och innehåller till exempel företag som producerar, överför, distribuerar och handlar med el. Dessa företag har påverkats väldigt olika av den bristsituation och de prISRörelser som uppstått sedan 2021. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 5 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Knappt 10 procent av produktionen exporterades 2019.

Vinstandel

Vinstandelen i el, gas, värme och vatten låg länge relativt stabil. När elpriserna ökade 2021 gynnades vissa elproducenter och Svenska Kraftnät och sammantaget steg vinstandelen snabbt mellan det tredje kvartalet 2021 och det tredje kvartalet 2022 (se dri108 diagram 11). I och med snabbt fallande energipriser och flaskhalsavgifter hos Svenska Kraftnät har vinstandelen fallit tillbaka tydligt för att det andra kvartalet 2023 hamna något över sitt medelvärde.

DRI108 Diagram 11 Vinstandel el, gas, värme, vatten

Säsongrensade kvartalsvärden

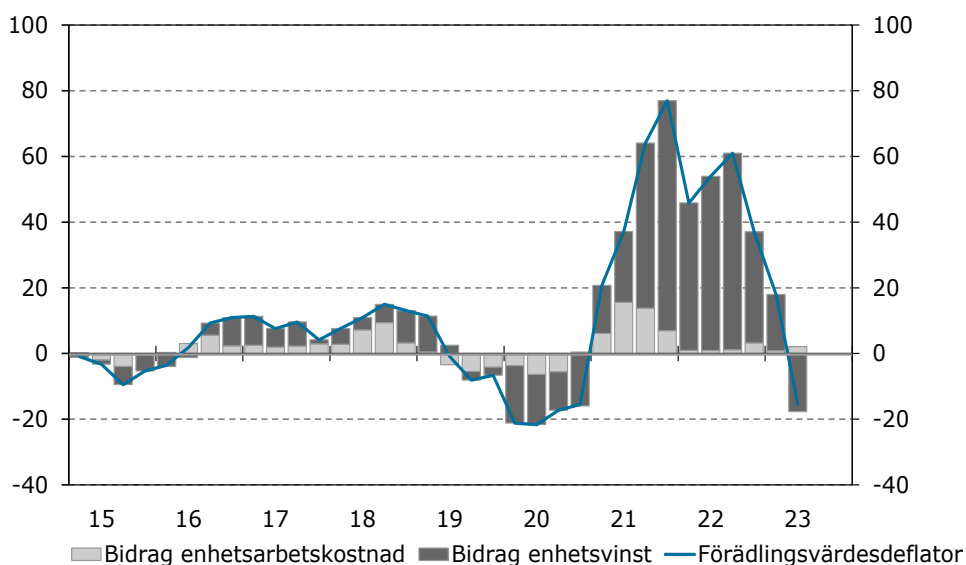
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Elpriserna började stiga snabbt från mitten av 2021, vilket innebar att priserna i branschen ökade snabbt (se diagram 12). De snabbt stigande priserna gick hand i hand med snabbt stigande enhetsvinster. Diverse åtgärder vad gäller energiförsörjning och energianvändning och en avmattning av industrikonjunkturen har gjort att priserna stigit allt långsammare och det andra kvartalet 2023 var prisutvecklingen negativ.

Diagram 12 Prisutvecklingen och dess komponenter el, gas, värme, vatten

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

5.4 Tjänstebranscherna

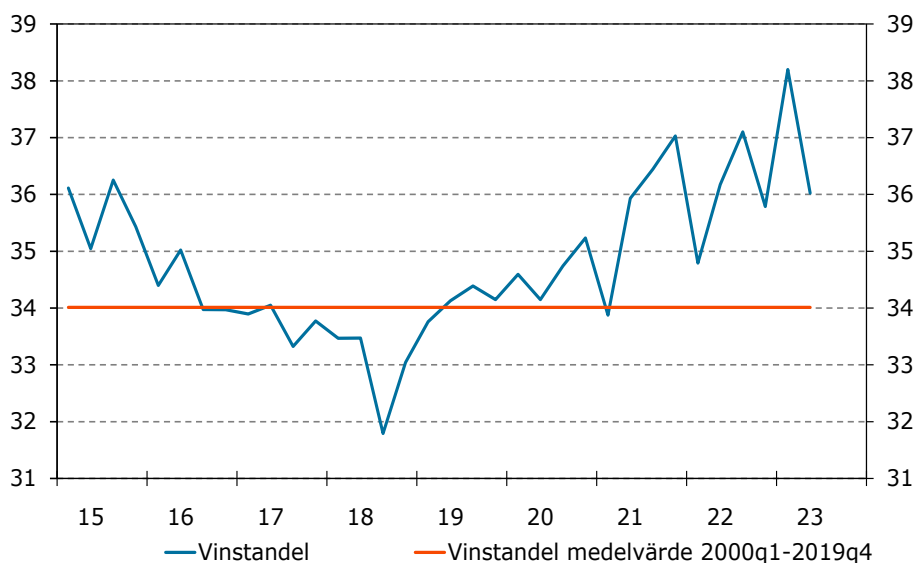
Företag i tjänstebranscherna producerar och säljer en stor uppsättning olika tjänster. Exempel är utbildning, juridiska och ekonomiska konsulttjänster, vård, handel, transport, hotell och restaurang, kommunikation, kultur och underhållning. Tjänstebranschernas andel av förädlingsvärdet i näringslivet som helhet är ca 70 procent och knappt 20 procent av de tjänster som produceras går på export.

Vinstandel

Vinstandelen i tjänstebranscherna¹⁶ ändrades inte särskilt mycket när pandemin slog till (se diagram 13). Förädlingsvärdet sjönk (dock inte alls lika mycket som i tillverkningsindustrin), men det gjorde även arbetskraftskostnaderna. Det är dock viktigt att notera att olika delbranscher drabbades väldigt olika mycket av pandemirestriktionerna. Bortom en ganska volatil utveckling har vinstandelen för branschen som helhet stigit gradvis sedan början av 2021 och det andra kvartalet 2023 låg den över sitt historiska medelvärde.

Diagram 13 Vinstandel tjänstebranscherna

Säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Exklusive små- och fritidshus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

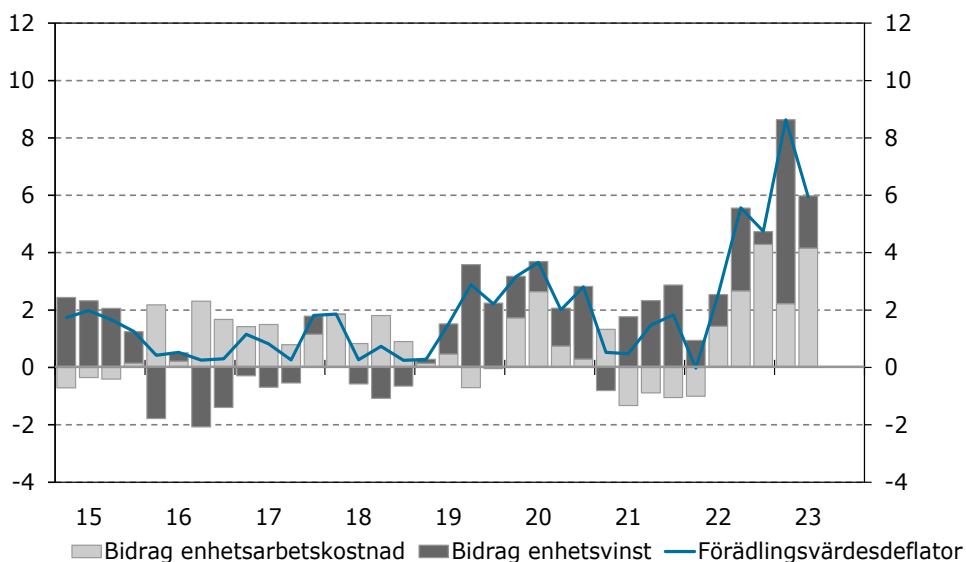
Tillväxten i tjänstebranschernas priser dämpades under loppet av det andra halvåret 2020 och inledningen av 2021 (se diagram 14). Under större delen av 2021 var bidraget från enhetsarbetskostnaderna negativt och gjorde att prisutvecklingen hölls tillbaka. Med början det andra kvartalet 2022 började priserna att öka allt snabbare och det första kvartalet 2023 steg den med nästan 9 procent jämfört med det första

¹⁶ Exklusive små- och fritidshus.

kvartalet 2022. Det andra kvartalet 2023 dämpades tillväxten till fortfarande höga 6 procent. Både enhetsarbetskostnaderna och enhetsvinsterna har ökat snabbt under senare tid.

Diagram 14 Prisutvecklingen och dess komponenter tjänstebranscherna

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Anm. Exklusive små- och fritidshus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

HANDELN

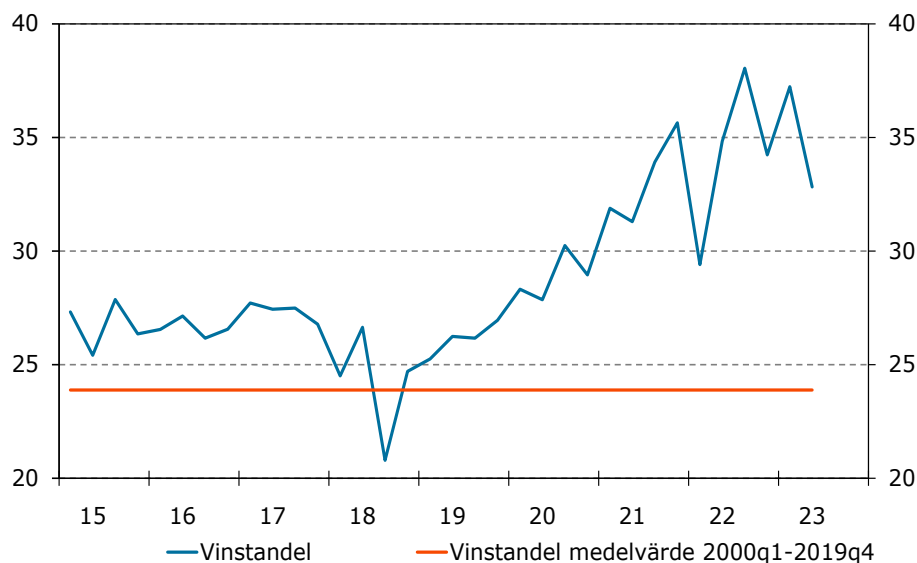
Inom branschen handeln finns företag som bedriver detaljhandel, partihandel, och handel med motorfordon. Detaljhandeln kan i sin tur delas upp i dagligvaruhandel och sällanköpshandel. Sällanköpshandel är till exempel hemelektronik, skor och kläder samt sport- och fritidsartiklar. Partihandeln bedriver handel i grossistledet och levererar inte enbart till detaljhandeln, utan även till industrin, offentlig sektor och andra delar av näringslivet. Inom handeln sker ingen egentlig produktion av varor utan produktionsvärdet i branschen utgörs av handelsmarginaler, det vill säga skillnaden mellan försäljningspriset och inköpspriset för de sålda varorna. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 knappt 15 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Ungefär 15 procent av produktionsvärdet går på export.

Vinstandel

När pandemin bröt ut var vinstandelen i handeln något högre än sitt historiska medelvärde (se diagram 15). Eftersom pandemirestriktionerna och -rekommendationerna som infördes framför allt hindrade hushåll från att konsumera kontaktnära tjänster, som restaurangbesök och fritidstjänster, gynnades delar av handeln av en ökad efterfrågan och vinstandelen steg. Uppgången fortsatte och det är först på senare tid som en inbromsning skett. Vinstandelen minskade det andra kvartalet 2023, men var ändå klart högre än det historiska medelvärdet.

Diagram 15 Vinstandel handeln

Säsongsrensade kvartalsvärden

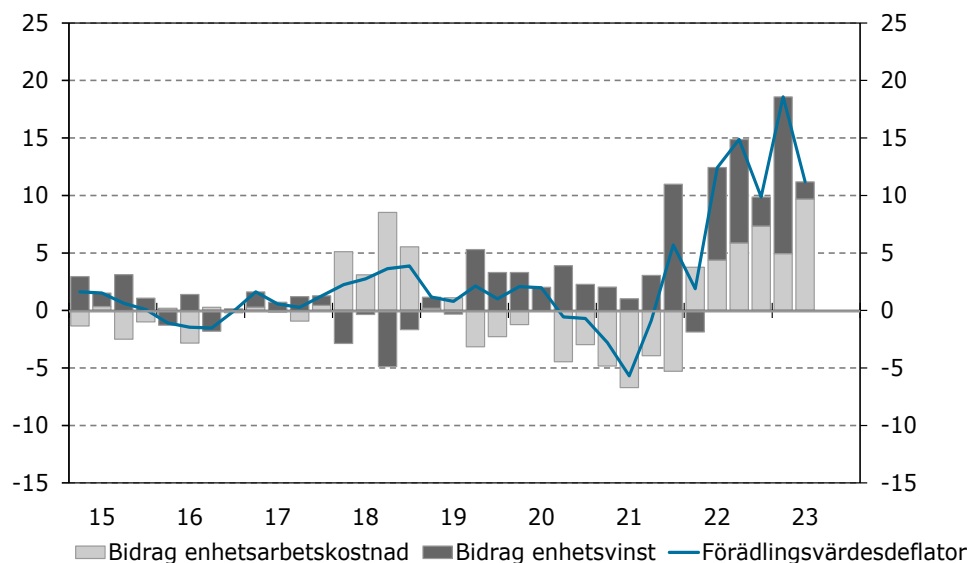
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna i handeln började falla det tredje kvartalet 2021 och nedgången pågick sedan i några kvartal (se diagram 16). Därefter började priserna stiga och från det andra kvartalet 2022 blev ökningstakten hög. Det var både enhetsvinster och enhetsarbetskostnader som ökade. Enhetsarbetskostnadernas relativa bidrag på sistone har därmed varit större än under de två decennierna innan pandemins utbrott då enhetsarbetskostnaderna inte gav något relativt bidrag alls (se tabell 1 i bilaga 2).

Diagram 16 Prisutvecklingen och dess komponenter handeln

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

HOTELL- OCH RESTAURANGTJÄNSTER

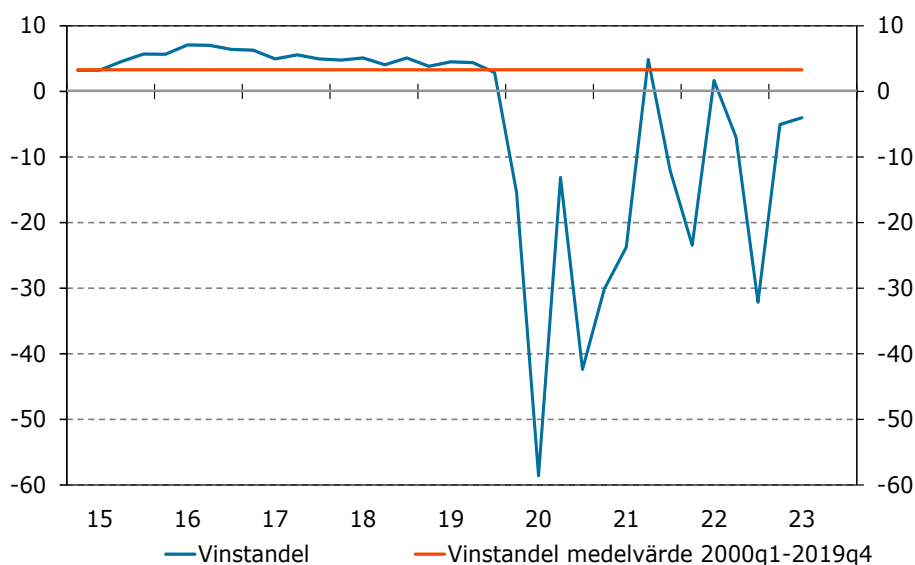
Hotell- och restaurangtjänster är de tjänster som erbjuds av hotell, restauranger och andra verksamheter som tillhandahåller mat, dryck och boende till kunder. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 2 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Ungefär 10 procent av de tjänster som produceras går på export.¹⁷

Vinstandel

Vinstandelen i hotell- och restaurangtjänster var på en historiskt sett genomsnittlig nivå när pandemin slog till (se diagram 17). Hotell och restauranger drabbades hårt av både självpåtagna och tvingande restriktioner under pandemin. Branschen drabbades inte bara av att svenska potentiella kunder möttes av restriktioner, utan även av att utländska besökare i stort sett uteblev. När smittspridningen dämpades och restriktionerna började fasas ut ökade efterfrågan på branschens tjänster och vinstandelen steg kraftigt det andra och tredje kvartalet 2021. Sedan dess har vinstandelen fluktuerat kraftigt, för att det andra kvartalet 2023 stiga något till en nivå som fortfarande låg under det historiska medelvärdet. De stora svängningarna gör det svårt att dra några skarpa slutsatser om denna bransch. Dessutom var pandemistöden mer omfattande som andel av förädlingsvärdet än i övriga branscher, något som inte kommer med i dessa beräkningar (se bilaga 1).

Diagram 17 Vinstandel hotell- och restaurangtjänster

Säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

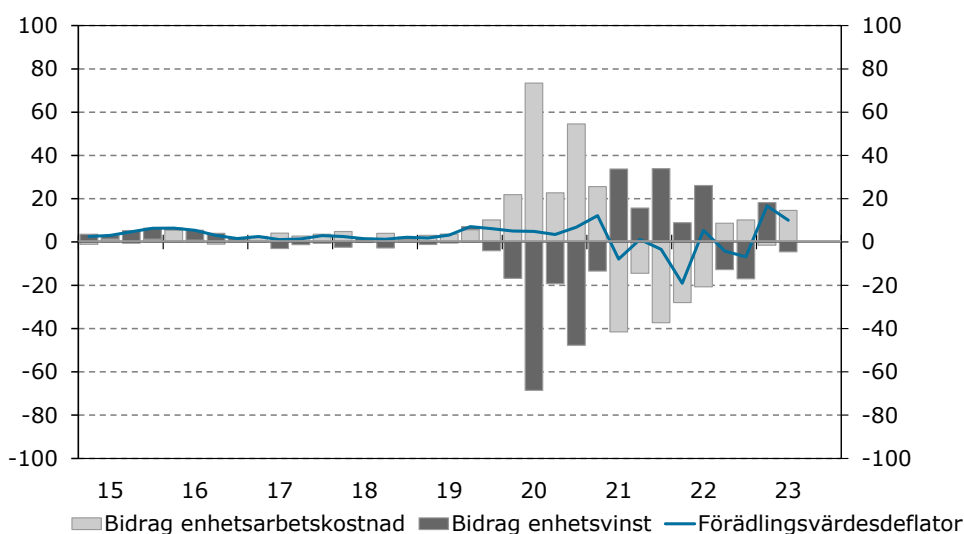
¹⁷ När en utländsk besökare konsumerar en hotell- eller restaurangtjänst bokförs det som tjänsteexport. I grunddata är denna export inte fördelad på olika varor och tjänster. Konjunkturinstitutet har fördelat turisternas konsumtion på olika varor och tjänster. Fördelningen är till viss del baserad på Tillväxtverkets turisträkskaper, och till viss del baserad på egna bedömningar.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Liksom fallet är för vinstandelen är prisutvecklingen volatil i branschen hotell- och restaurangtjänster. När pandemin slog till ökade priserna inledningsvis. Trots den minskade omsättningen fick personalen i större utsträckning än vad som är normalt vid en sådan minskning av omsättningen behålla sina anställningar och enhetsarbetskostnaderna steg därför markant. Samtidigt sjönk enhetvinsterna (se diagram 18). Under 2021 och inledningen av 2022 steg enhetsvinsterna medan enhetsarbetskostnaderna och priserna sjönk. De två första kvartalen i år har priserna åter börjat stiga med växelvis ökade enhetsvinster och enhetsarbetskostnader.

Diagram 18 Prisutvecklingen och dess komponenter hotell- och restaurangtjänster

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

TRANSPORT- OCH MAGASINERINGSTJÄNSTER

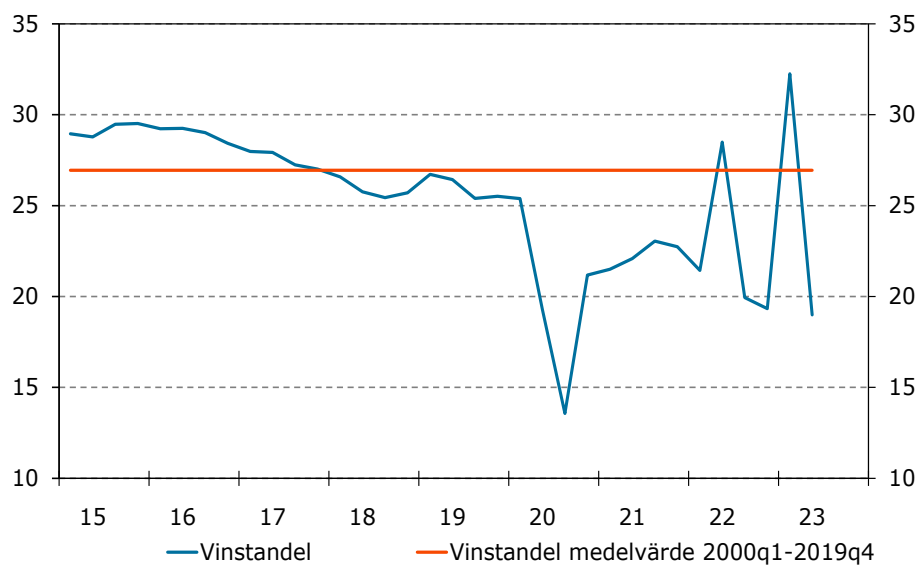
Transportdelen i branschen är uppdelad i person- och godstransport. En majoritet av transportföretagen i Sverige är verksamma inom landtransporter, men även luft-, sjöfarts- och bantransport ingår i branschen. Gemensamt för stora delar av sektorn är att verksamheten och företagens kostnader i hög grad påverkas av priserna på drivmedel. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 4 procent av näringslivets totala förädlingsvärde. Knappt 20 procent av produktionen exporteras.

Vinstandel

När pandemin bröt ut rasade antalet transporttjänster och vinstandelen i branschen föll (se diagram 19). Efter den uppgång som påbörjades direkt efter det tredje kvartalet 2020 har vinstandelen enstaka kvartal nått upp till eller överstigit sitt historiska medelvärde, men låg det andra kvartalet 2023 tydligt under sitt medelvärde. De stora svängningarna gör det dock svårt att dra några skarpa slutsatser.

Diagram 19 Vinstandel transport- och magasineringstjänster

Säsongrensade kvartalsvärden

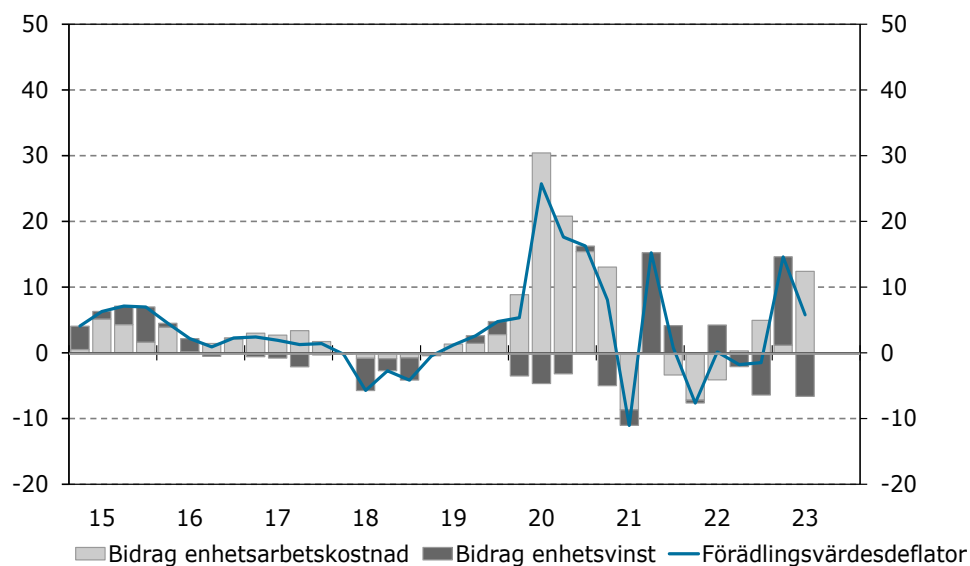
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Det utfördes betydligt färre transporter efter det att pandemin slagit till, men priset på de tjänster som utfördes steg kraftigt. (se diagram 20). Liksom i hotell- och restaurangbranschen friställdes mindre personal än normalt och enhetsarbetskostnaderna sköt i höjden. Enhetsvinsterna föll däremot. Det är svårt att se några tydliga mönster under senare tid. Enhetsvinster och enhetsarbetskostnader har ömsom stigit och ömsom sjunkit.

Diagram 20 Prisutvecklingen och dess komponenter transport- och magasineringstjänster

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

FRITIDSTJÄNSTER

I branschen ingår företag inom konstnärlig och kulturell verksamhet, underhållningsverksamhet, biblioteks- och museiverksamhet, spel- och vadållningsverksamhet, samt sport-, fritids- och nöjesverksamhet. Branschens förädlingsvärde utgjorde 2022 ca 1 procent av näringslivets totala förädlingsvärde.

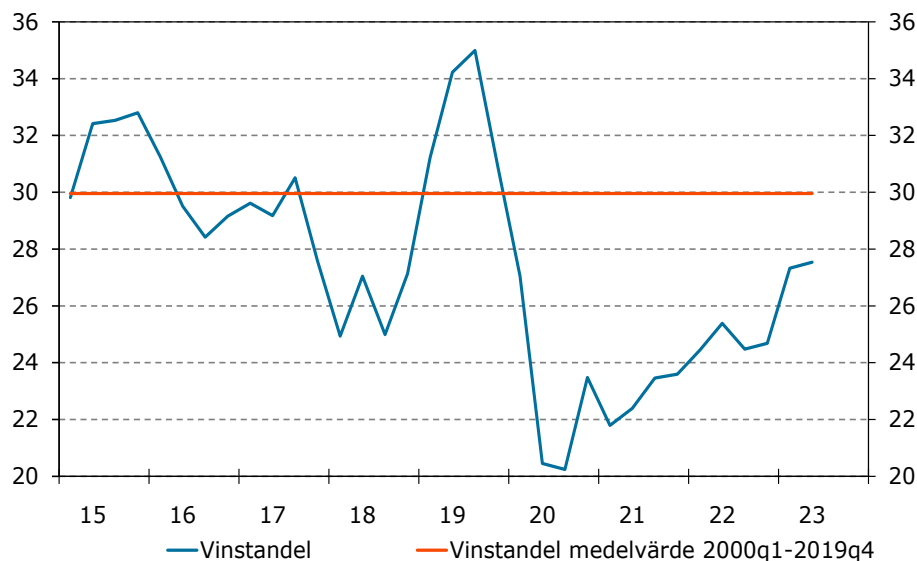
Vinstandel

2019 hade vinstandelen i fritidstjänster stigit till en relativt hög nivå (se diagram 21). När pandemin slog till föll vinstandelen rejält.¹⁸ Vinstandelen bottnade det tredje kvartalet 2020 och har stigit sedan dess. Ännu det andra kvartalet 2023 låg den dock under sitt historiska medelvärde.

¹⁸ Producenter av fritidstjänster mottog dock relativt mycket pandemistöd (som andel av branschens förädlingsvärde), något som inte syns i den vinstandel som visas i diagram X.

Diagram 21 Vinstandel fritidstjänster

Säsongrensade kvartalsvärden

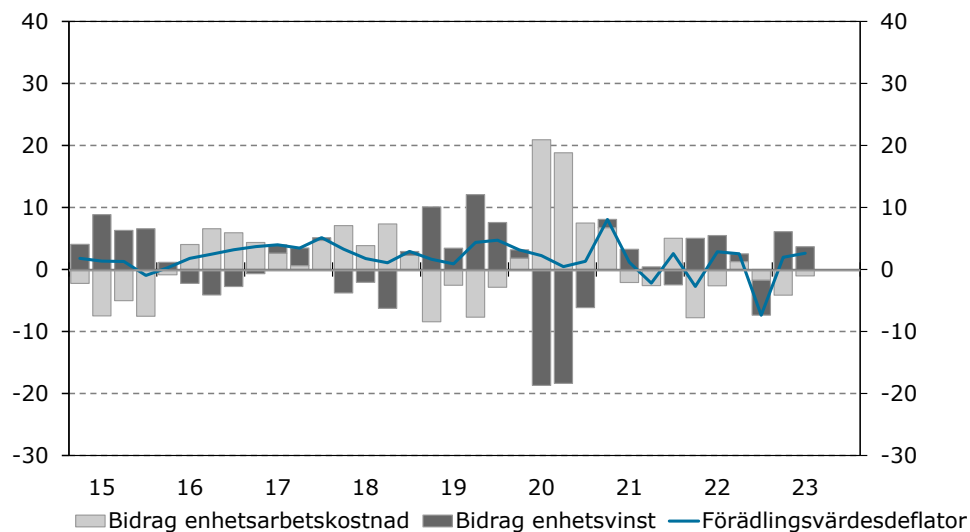
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Enhetsvinst, prisutveckling och enhetsarbetskostnad

Priserna på fritidstjänster var inledningsvis relativt opåverkade av pandemin (se diagram 22). Sedan den andra halvan av 2021 har tillväxten fluktuerat mellan att vara positiv och negativ. De två första kvartalen i år har den dock stigit. Inledningsvis när pandemin slog till föll enhetsvinsterna, men enhetsarbetskostnaden steg. Sedan inledningen av 2021 har enhetsvinsterna dock stigit bortsett från något enstaka kvartal, medan enhetsarbetskostnaderna har fallit större delen av den perioden.

Diagram 22 Prisutvecklingen och dess komponenter fritidstjänster

Årlig procentuell förändring respektive bidrag procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Referenslista

- Arce, O., E. Hahn, and G. Koester (2023). “How tit-for-tat inflation can make everyone poorer”. The ECB Blog, March 30.
- Capolongo, A., M. Kühl, och V. Skovorodov (2023). “Firms’ profits: cure or curse?” European Stability Mechanism (ESM) blog post..
- Hahn, E. (2023). “How have unit profits contributed to the recent strengthening of euro area domestic price pressures?” European Central Bank, Economic Bulletin, Issue4/2023, Box 3.
- Hansen, N.-J., F. Toscani och J. Zhou (2023). “Euro area inflation after the pandemic and energy shock: Import prices, profits and wages”. IMF Working Paper WP/23/131.
- Norges Bank (2023a). “Limited impact from higher profit margins to inflation”. Norges Bank, Monetary. Policy Report 2–2023, June.
- Norges Bank (2023b). “Inflation increasingly driven by wage costs and operating margins”. Monetary Policy Report 3 – 2023.
- Spange, M. och C. Jessen Weissert (2023). ”Corporate profits and inflation”. Danmarks Nationalbank.
- Panetta, F. (2023). “Everything everywhere all at once: responding to multiple global shocks”. Tal av Fabio Panetta.
- Reserve Bank of Australia (2023). “Have business profits contributed to inflation?”.
- Office for National Statistics (2023). “The role of labour costs and profit marginal in UK inflation”.
- Dhingra, S. (2023). “A cost-of-living crisis: Inflation during an unprecedented term of trade shock”. Tal av Swati Dhingra.
- Haskel, J. (2023). “What’s driving inflation: wages, profits, or energy prices?”. Tal av Jonathan Haskel.
- Lindskog, M. and H. Lovéus (2023). ”Importpriser, arbetskostnader och vinster - vilken roll har de spelat i inflationsdynamiken?”. Riksbanken staff memo.

Bilaga 1

Data

Statistiken som använts för att beräkna driftsöverskottet, vinstandelar och enhetsvinster kommer från nationalräkenskaperna. Det innebär att måtten avgränsas till svenska produktionsenheter. I denna studie är det förädlingsvärde som ingår i de olika måtten genomgående beräknat till baspris.¹⁹ Driftsöverskott och vinstandelar beräknas ofta till faktorpris. Men för att beräkna dessa krävs data på övriga produktionsskatter och övriga produktionssubventioner, något som saknas för preliminära kvartalsutfall på branschnivå. De stödåtgärder i form av bland annat skattereduktioner och subventioner som sattes in under pandemin ledde till högre driftsöverskott beräknat till faktorpris jämfört med driftsöverskottet beräknat till baspris. Den direkta effekten av stödåtgärderna syns alltså inte i denna studie eftersom beräkningarna är gjorda till baspris.²⁰ I nationalräkenskaperna gäller det framför allt för 2020 men även för 2021. Eftersom förhållandena under covid-19 pandemin var så pass speciella baseras de medelvärden för vinstandelar, enhetsvinster och enhetsarbetskostnader som används som jämförelse i text och diagram på perioden 2000q1–2019q4. För beräkningarna av enhetsarbetskostnadernas och enhetsvinsternas relativa bidrag i tabell 1 i Bilaga 2 används perioden 1999q4–2019q4 eftersom enhetsarbetskostnaderna och enhetsvinsterna kan ha väldigt olika säsongsmönster, vilket i sin tur innebär att det för beräkningar av medelvärden är att föredra att perioden börjar och slutar på samma kvartal. I näringslivets förädlingsvärde ingår förädlingsvärdet för små- och fritidshus. Eftersom denna bransch inte har några anställda och i vardaglig mening inte är någon bransch exkluderas den i de beräkningar för driftsöverskott, vinstandelar och enhetsvinster som redovisas här. Justeringen berör näringslivet som helhet och tjänstebranscherna.

I nationalräkenskaperna ingår inte ersättningar till egenföretagare i arbetskostnaderna utan i driftsöverskottet. I den analys som görs här justeras driftsöverskottet så att ersättningar till egenföretagare räknas som arbetskostnad. I beräkningarna antas det att egenföretagare i genomsnitt har samma timarbetskostnad som anställda. Det är viktigt att ha i åtanke att datamaterialet som används kommer från de så kallade preliminära nationalräkenskaperna, vilka är osäkra, och att definitiva helårsuppgifter beräknas av SCB först med ett par års eftersläpning.

¹⁹ Förädlingsvärdet till baspris avser värdet av producerade varor och tjänster minus värdet på insatsvarorna/tjänsterna som har använts i produktionen. Dessutom adderas övriga produktionsskatter och övriga produktionssubventioner dras ifrån.

²⁰ Under perioden 2000q1–2023q2 har vinstandelen beräknad till faktorpris i genomsnitt varit 0,4 procentenheter högre än vinstandelen beräknad till baspris för näringslivet som helhet. 2020 var vinstandelen till faktorpris i genomsnitt 1,4 procentenheter högre och 2021 var den i genomsnitt 0,8 procentenheter högre än vinstandelen till baspris.

Bilaga 2

Tabell 1 Relativa bidrag till förädlingsvärdesdeflators förändring 1999q4-2019q4

Procent

	Enhetsarbetskostnader	Enhetsvinster
Näringslivet	63	37
Jordbruk, skogsbruk, fiske	-357	457
Tillverkningsindustrin	55	45
Livsmedelsindustrin	46	54
Skogsindustrin	64	36
El, gas, värme, vatten	26	74
Tjänstebranscherna	58	42
Handel	0	100
Hotell- och restaurangtjänster	121	-21
Transporttjänster	56	44
Kultur, nöje, fritid	43	57

Anm. Förekomsten av negativa värden och värden nära noll för flera branscher och aggregat innebär att värden för den senaste tiden (kortare period) inte beräknats. Notera att förädlingsvärdesdeflatoren i jordbruk, skogsbruk och fiske sjönk under perioden. Minustecknet framför bidraget från enhetsarbetskostnaderna kommer sig av att dessa steg under perioden, medan enhetsvinsterna sjönk.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Bilaga 3

FAKTISKA (INTE SÄSONGRENSADE) VINSTANDELAR

Diagram 23 Näringslivet och diagram 24 Tjänstebranscherna

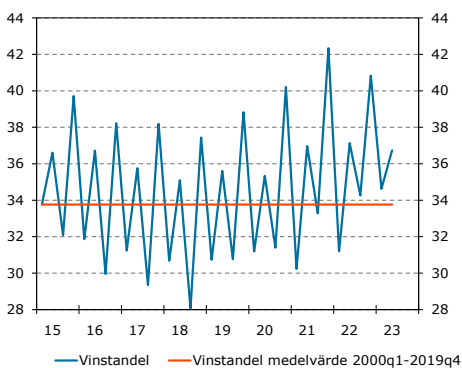
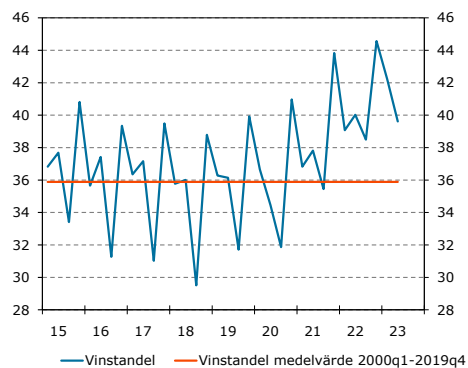

Diagram 25 Tillverkningsindustrin och diagram 26 Jordbruk, skogsbruk och fiske

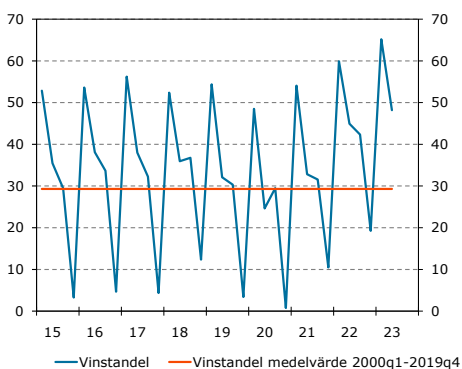
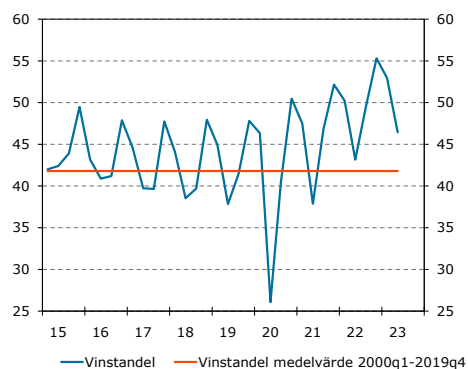

Diagram 27 Livsmedelsindustrin och diagram 28 Handeln

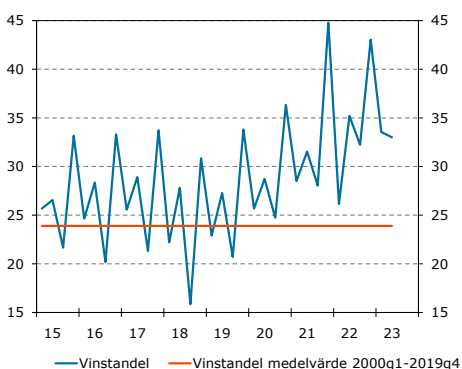
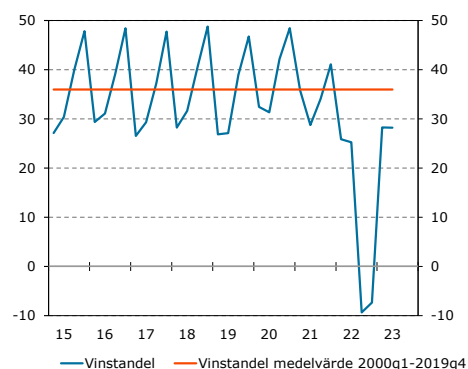

Diagram 29 Skogsindustrin och diagram 30 El, gas, värme, vatten

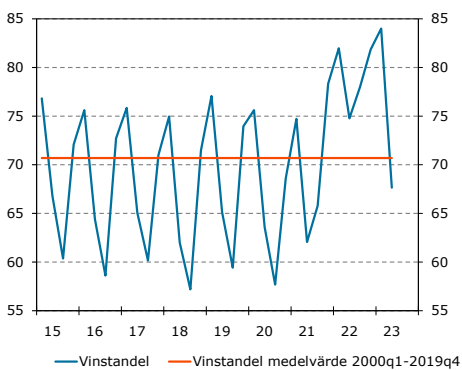
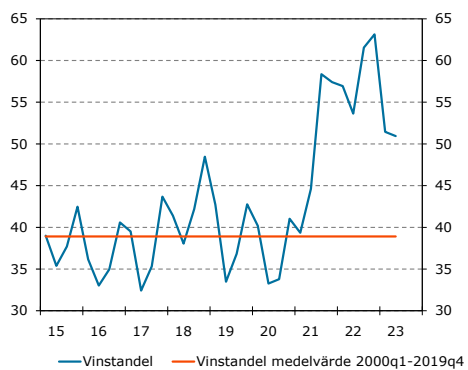

Diagram 31 Hotell- och restaurangtjänster och diagram 32 Transporttjänster

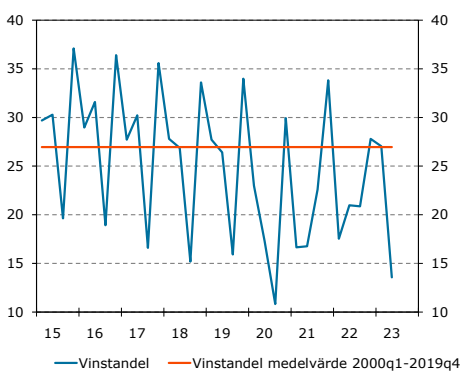
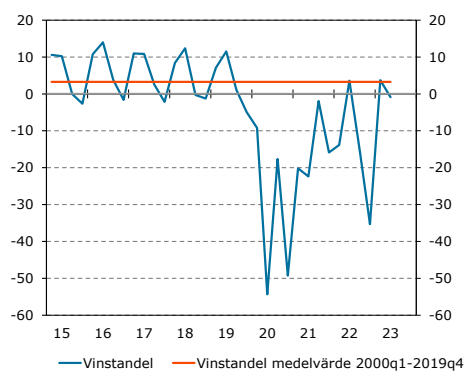
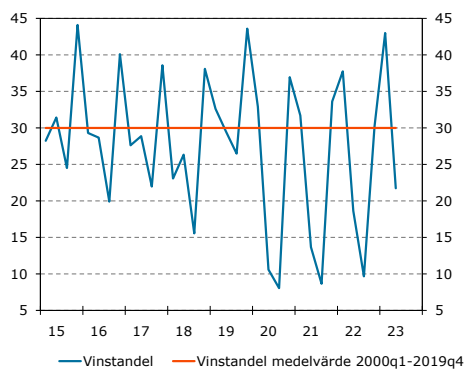

Diagram 33 Fritidstjänster

Bilaga 4

IDENTITETER

Det totala nominella förädlingsvärdet, FV , fördelas mellan driftsöverskott, $DRÖ$, och arbetskraftskostnader, AK :

$$FV_t = DRÖ_t + AK_t$$

Förädlingsvärdesdeflatorn, FVD , är kvoten mellan förädlingsvärdet i löpande pris, FV , och fast pris \overline{FV} . Enhetsvinster, EV , och enhetsarbetskostnader, EAK , är kvoten mellan driftsöverskottet respektive arbetskostnader och förädlingsvärdes i fast pris. Förädlingsvärdesdeflatorn kan alltså skrivas som summan av enhetsvinster och enhetsarbetskostnader:

$$\frac{FV_t}{\overline{FV}_t} = \frac{DRÖ_t}{\overline{FV}_t} + \frac{AK_t}{\overline{FV}_t}$$

$$FVD_t = EV_t + EAK_t$$

Förändringen i deflatorn kan skrivas som

$$\Delta FVD_t = \Delta EV_t + \Delta EAK_t$$

Dividera båda sidor med FVD och sedan multiplicera första termen på höger sida med EV/EV och andra termen med EAK/EAK , vilket ger

$$\Delta fvd_t = \frac{EV}{FVD} \Delta ev_t + \frac{EAK}{FVD} \Delta eak_t$$

$$\Delta fvd_t = VA \cdot \Delta ev_t + (1 - VA) \cdot \Delta eak_t$$

där Δfvd_t , Δev_t och Δeak_t anger de procentuella förändringarna i respektive variabel. Vikterna i högerled ges av vinstandelen VA (andel av förädlingsvärdet som går in som driftsöverskott) respektive andelen som går in som arbetskraftskostnader ($1 - VA$). Detta följer av:

$$\frac{EV}{FVD} = \frac{\frac{DRÖ}{\overline{FV}}}{\frac{FV}{\overline{FV}}} = \frac{DRI}{FV} = VA$$

$$\frac{EAK}{FVD} = \frac{\frac{AK}{\overline{FV}}}{\frac{FV}{\overline{FV}}} = \frac{AK}{FV} = 1 - VA$$

Från en av ekvationerna ovan kan man se att

$$VA_t = \frac{EV_t}{FVD_t}$$

Den procentuella förändringen i vinstandelen kan fås fram genom att logaritmera och ta differensen av båda sidor:

$$\Delta va_t = \Delta ev_t - \Delta fvd_t$$

Och genom att kombinera detta med resultat från ovan fås en relation mellan den procentuella förändringen i enhetsvinster och den relativa procentuella förändringen i enhetsvinster relativt enhetsarbetskostnader:

$$\Delta va_t = (1 - VA) \cdot (\Delta ev_t - \Delta eak_t)$$

Denna ekvation fastslår att vinstandelen kommer att öka när enhetsvinsterna stiger snabbare än enhetsarbetskostnaderna. Hur mycket vinstandelen förändras beror delvis på hur stor den procentuella uppgången är i enhetsvinster i förhållande till den procentuella uppgången i enhetsarbetskostnader, och delvis på hur stor del av förädlingsvärdet som i utgångsläget allokeras till arbetskraften.

MED LEONTIEF-TEKNOLOGI

Anta att ett företag producerar en kvantitet Q genom att kombinera arbetskraft, L , med insatsvaror, I , i givna proportioner. De använder alltså en så kallad "Leontief-teknologi" där arbetskraft och insatsvaror är perfekta komplement. Anta mer specifikt att $Q_t = \min(z_L^{-1}L_t, z_I^{-1}I_t)$, där z_L och z_I bestämmer hur många enheter av arbetskraft respektive insatsvaror som företaget behöver för att producera en enhet av varan. Detta genererar några enkla relationer att jobba med:

$$L_t = z_L Q_t$$

$$I_t = z_I Q_t$$

Det är enkelt att visa att marginalkostnader för företaget att producera är

$$MC_t = z_L W_t + z_I P_{I,t}$$

Anta att priset sätts som ett påslag, \mathcal{M} , på marginalkostnaden:

$$P_t = \mathcal{M}_t \cdot MC_t$$

Det nominella förädlingsvärdet blir i detta fall lika med

$$FV_t = [(\mathcal{M}_t - 1)z_I P_{I,t} + \mathcal{M}_t z_L W_t] Q_t$$

Arbetskraftens andel av förädlingsvärdet kommer att vara

$$AA_t = \frac{W_t z_L}{(\mathcal{M}_t - 1)z_I P_{I,t} + \mathcal{M}_t z_L W_t}$$

Driftsöverskottet är

$$DRÖ_t = FV_t - W_t L_t$$

$$DRÖ_t = (\mathcal{M}_t - 1)MC_t Q_t$$

$$DR\ddot{O}_t = (\mathcal{M}_t - 1)(z_L W_t + z_I P_{I,t})Q_t$$

och vinstandelen därmed

$$VA_t = \frac{(\mathcal{M}_t - 1)(z_I P_{I,t} + W_t z_L)}{(\mathcal{M}_t - 1)z_I P_{I,t} + \mathcal{M}_t z_L W_t}$$

Enhetsvinsterna ges av

$$EV_t = \frac{DR\ddot{O}_t}{FV_t}$$

$$EV_t = \frac{(\mathcal{M}_t - 1)(z_L W_t + z_I P_{I,t})}{(\mathcal{M}_t - 1)z_I P_{I,t} + \mathcal{M}_t z_L W_t}$$

Genom att logaritmera båda sidor fås

$$\log(EV_t) = \log A + \log(\mathcal{M}_t - 1) + \log(z_L W_t + z_I P_{I,t})$$

Där $A = [(\mathcal{M} - 1)z_I P_I + \mathcal{M}z_L W]^{-1}$. Från detta kan den procentuella förändringen approximeras till att vara

$$\Delta ev_t = \frac{\mathcal{M}}{\mathcal{M} - 1} \frac{\mathcal{M}_t - \mathcal{M}}{\mathcal{M}} + b\Delta w_t + (1 - b)\Delta p_{I,t}$$

där $b = \frac{z_L W}{z_L W + z_I P_I}$ är arbetskostnadsandelen och $(1 - b)$ är andelen av totala produktionskostnader som läggs på insatsvaror. Om vi utgår ifrån att $\mathcal{M} = \frac{\varepsilon}{\varepsilon - 1}$, där ε brukar tolkas som en efterfrågeelasticitet, kan det skrivas som

$$\Delta ev_t = \varepsilon \Delta \mu_t + a \Delta w_t + (1 - a) \Delta p_{I,t}$$

eftersom att

$$\frac{\mathcal{M}}{\mathcal{M} - 1} = \frac{\frac{\varepsilon}{\varepsilon - 1}}{\frac{\varepsilon}{\varepsilon - 1} - 1} = \varepsilon$$

Enhetsarbetskostnaderna ges av

$$EAK_t = \frac{W_t L_t}{FV_t}$$

$$EAK_t = \frac{z_L W_t}{(\mathcal{M} - 1)z_I P_I + \mathcal{M}z_L W}$$

Logaritmera:

$$\log(EAK_t) = \log A + \log(z_L W_t)$$

Detta ger helt enkelt att

$$\Delta eak = \Delta w_t$$

Om detta kombineras med den tidigare ekvationen som binder samman utvecklingen i vinstandelen med den relativa procentuella utvecklingen i enhetsvinster och enhetsarbetskostnader så fås:

$$\Delta va_t = (1 - VA)(\varepsilon\Delta\mu_t + (1 - a)[\Delta p_{l,t} - \Delta w_t])$$

Från vilken vi kan se att vinstandelen kan öka genom att påslaget ökar ($\Delta\mu_t > 0$) eller att insatsvarupriserna växer snabbare än lönerna $\Delta p_{l,t} - \Delta w_t > 0$.

Eller förändringen i procentenheter:

$$\Delta VA_t = (1 - VA) \cdot VA \cdot (\Delta ev_t - \Delta eak_t)$$